

transitus sui propinquante, fecit fratres omnes existentes in loco ad se vocari, et eos consolatoriis verbis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad divinum est hortatus amorem, de patientia, et paupertate, et sancta Romana Ecclesie fide servandis sermonem protraxit; et insuper adjectit: valete filii omnes in timore Domini, et permanete in eo semper; et quoniam futura tentatio et tribulatio appropinquit, felices qui perseverabunt in his, quae corperunt, ego vero ad Deum propero, cuius gratiae vos omnes commendabo. » Hie est Palinodia scilicet, quam somniant Pseudomartyr Petrus.

Est igitur communis Theologorum sententia, nomine ignis hoc loco intelligi ponam aliquam purgatoriam, et temporalem, ad quam post mortem adjudicantur, qui in iudicio particulari inveniuntur adficiasse lignum, fenum, aut stipulam. Hac exposicio præterquam quod optime convenienti textui, satis probatur ex communi consensu Patrum. Latini omnes hoc docent. Cyprianus lib. IV. epist. 2. ad Antonianum: « Aliud est, inquit, ad veniam stare, aliud ad gloriam pervenire; aliud missum in carcere non exire, donec solvat novissimum quadrantem; aliud statim fidei, et virtutis accipere mercedem, aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendari, et purgari duis igne; aliud peccata omnia passione purgarse. » Hie B. Cyprianus non meminit aperte hujus loci B. Pauli, sed tamen cum nosquam in Scriptura fiat mentio quis, ubi aperte de Purgatorio agitur, nihil dubium est, quin B. Cyprianus ad hunc locum respexerit.

Ambrosius in hunc locum: « Sed cum, inquit, Paulus dicit (sic tamen quasi per ignem) ostendit quidem illum salvum futurum, sed non quasi passum, ut per ignem purgatus fiat salvus, et non sicut perfidi aeterno igne in perpetuum torqueatur. » Idem habet serm. 20. in Psalm. CXVIII.

Hieronymus in IV. caput Amos, exponens illud: « Facit estis sicut torris raptus de incendio. Juxta illud, inquit, quod in Apostolo legimus, Ipse autem salvus erit quasi per ignem; qui ergo salvatur per ignem, quasi torris de incendio rapiatur. » Idem docuit in ultimis verbis ultimi libri super Isiam, et lib. II. in Jovinianum ultra medium.

Augustinus in Psalm. XXXVII: « In hac vita, inquit, purges me, et taliter me redas, cui jam emendatorio igne opus non est. » Et infra explicans locum Apostoli:

« Dicitur, inquit, salvus erit quasi per ignem, et quia dicitur, salvus erit, contemnitur ille ignis, ita plane quamvis salvi per ignem, gravior tamen est ille ignis, quam quidquid potest homo pati in hac vita. »

Grægorius lib. IV. Dialogorum, cap. 39: « Quamvis hoc (inquit, explicans hunc locum. I. Cor. 3.) de igne tribulacionis in hac vita nobis adhibite possit intelligi, tamen si quis hoc de igne future purgationis accipiat, pensandum sollicite est, quia illum per ignem dixit salvari, non qui super hoc, ferrum, aes, vel plumbeum edificat, id est, peccata majora et idcirco duriora, atque tune iam insolubilia, sed lignum, fenum, stipulam, id est, peccata minuta, atque levissima, quæ ignis facile consumit. » Alcuinus lib. III. de Trinitate. Rupertus in III. cap. Genes. expones illud, quod ibi dicitur de gladio flammeo, et versatili, Magister in IV. dist. 21. et cum eo B. Bonaventura, et alii Scholastici. Item B. Anselmus, Haymo, et Beatus Thomas in hunc locum. Denique Innocentius III. in Psalmum XXXVII. et omnes Latini recentiores sic exponunt.

Ex Graecis habemus in primis Origenem apertissime hoc docentem, hom. 6. in Exod. et homil. 44. in Levit. et hom. 42. in Hieremiam. Homil. 6. in Exod. sicut ait: « Sed illuc cum convenitur, si quis multa opera bona et parum aliquid iniurians attulerit, illud parum tamquam plumbum igne resolvitur et purgatur etc. » Præterea Oecumenium in hunc locum, qui etiam testatur Basilium hunc locum intellexisse de igne purgatorio; Adducit etiam B. Thomas in opusculo primo contra Graecos, Theodoretum explicantem hunc locum his verbis: « Hunc credimus ignem purgatorium, quo purgantur animæ, ut aurum in conflatorio. » Gagneus vero eamdem Theodoreti sententiam ex Gracorum scholis Graecis verbis ita citat: τοτε τὸ πῦρ πεινάσσων καθαρίσεται ἐν τῷ καθαρισταὶ τῷ φυγῇ, πλήσσεται χρυσός εἰ τῷ καθαρισταὶ.

At contra objiciunt, primo, absurdum esse, quod Apostolus in eadem sententia varie accipiat nomen ignis semel pro iudicio, et semel pro vero igne purgatorio.

Respondeo primo, nos cogi ab ipso textu ad æquivocationem non unam; sed duas admittendas; nam cum dicit diem iudicii manifestari per ignem, videtur omnino loqui de igne conflagrationis; cum addit, ejusque opus ignis probabit, non potest loqui de igne materiali, qui non potest probare

opera quæ transierunt; rursum cum secundo isto igne dicat Apostolus omnia opera examinanda; tertio vero, non opera, sed operarios, et eos non omnes, sed eos solum, qui ædificant lignum, fenum, stipulam; necessario diversi gnes esse debent. Nec tamen propriæ æquivocationis, sed elegans allusio milii videtur esse in verbis Pauli. Hic enim est sensus totius hujus loci: Dies Domini per ignem conflagrationis declarabitur, et sicut ipsi dies per ignem declarabitur, ita eadem dies manifestabitur per ignem, nimirus iudicij, uniuscujusque opus; et sicut opera per ignem manifestabuntur, ita etiam operari, qui purgatione egebunt, per quendam ignem purgabuntur.

Secundo dico, non esse insuetum B. Paulo in eadem sententia utriusque aliquo nomine; varie enim accipit vocem peccati, enī ait II. Corinth. V: Eum qui non novaret peccatum, pro nobis peccatum fecit. Et Rom. VIII: De peccato dannavit peccatum (1).

Tertio dico, quod si quis omnino non vellet significationem varietatem admittere, sed ubique acciperet ignem pro iudicio, adhuc non efficeret, quin ex hoc loco Purgatorium statueremus. Tunc enim hic esset sensus: Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem, id est, si cuius opus iudicium Dei sustinere non poterit, opus quidem reprobatur, ipse vero salvus erit, sed sic tamen quasi is, qui per ignem divini iudicij transit, quod iudicium cum sit justissimum, omnino aliqua pena eum afficit.

Primo, quia Apostolus debuissest saltē insinuare hunc esse errorem, ne daret occasione errandi. Secundo, quia non solide argumentaretur Apostolus; posset enim responderi, non bene probari resurrectionem ex eo, quod ita credant quidam errantes. Sicut enim errant in eo, quod baptizant unum pro alio, sic possunt errare in eo, quod credunt futuram resurrectionem. Terzio, quia nullus veterum historicorum tradit hunc errorem tempore Apostolorum fuisse; tribuit enim Phylaster hunc errorem Montanistis qui 100 annis post obitum S. Pauli exorti sunt; eamdem tribuit Chrysostomus et Theophylactus, ubi supra, Marcionistis, qui etiam post obitum Pauli 80. annis incepserunt; denique Epiphanius haeresi 28. hoc tribuit Gerinthianis, quorum secta 20 annis post obitum Pauli orta est. Adde quod

(1) II. Cor. V, 25; Rom. VIII, 3. — (2) I. Cor. XV, 29.

Tertius locus est, I. Cor. XV: Quid facient qui baptizant pro mortuis, si mortui non resurgent? ut quid baptizant pro illis (2)? Hic locus aperte convincit, quod volumus, si bene intelligatur, ideo breviter eum expendumus. Sex invenio hujus loci expositiones.

Prima est, quod Apostolus probet futuram resurrectionem, ex errore quorundam, qui Baptismus suscipiebant nomine aliquius amici sui defuncti sine Baptismo; existimabant enim, quod sicut orationes et jejuniū vivorum prosunt defunctis, ita et Baptismus prodesset. Ita exponunt Tertullianus lib. V. in Marcionem, et libro de resurrectione, Ambrosius, Anselmus, et Haymo; secundum quam expositionem colligunt orationes pro defunctis ex hoc loco, quia docent isti Patres, quod Apostolus, licet non probet errorem istorum, tamen probat intentionem, quam habebant juvandi defunctos, et ex ea argumentatur; si igitur Apostolus probat intentionem juvandi mortuos, certe reprobari non potest, nec debet ab ullo Christiano; tamen non puto verum hanc positionem.

Primo, quia Apostolus debuissest saltē insinuare hunc esse errorem, ne daret occasione errandi. Secundo, quia non solide argumentaretur Apostolus; posset enim responderi, non bene probari resurrectionem ex eo, quod ita credant quidam errantes. Sicut enim errant in eo, quod baptizant unum pro alio, sic possunt errare in eo, quod credunt futuram resurrectionem. Terzio, quia nullus veterum historicorum tradit hunc errorem tempore Apostolorum fuisse; tribuit enim Phylaster hunc errorem Montanistis qui 100 annis post obitum S. Pauli exorti sunt; eamdem tribuit Chrysostomus et Theophylactus, ubi supra, Marcionistis, qui etiam post obitum Pauli 80. annis incepserunt; denique Epiphanius haeresi 28. hoc tribuit Gerinthianis, quorum secta 20 annis post obitum Pauli orta est. Adde quod

Chrysostomus et Epiphanius, non ipsi Marcius et Cerintho, sed posteritati eorum hunc errorem tribuant, et merito. Alioquin enim quomodo Ireneus et Tertullianus hunc errorem non refutassent, qui diligentissime refutarunt omnes errores Cerinthi, et Marcionis. Dicit quidem Tertullianus, hunc errorum fuisse tempore Apostolorum, sed non habet nisi hinc. Itaque merito Chrysostomus et Epiphanius et Theophylactus, hanc expositionem ut falsam rejeciunt.

Altera expositio est, quod Apostolus nomine mortuorum intelligat peccata, cum dicit, qui baptizantur pro mortuis, quasi dicat: Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, id est, pro peccatis dilundis? ita Sedulius, et B. Thomas in hunc locum Apostoli.

At contra; Primo, quia Apostolus subdit: *Si mortui non resurgent: ut quid baptizantur pro illis?* nimis hominibus mortuis, qui non resurgent; itaque clare docet, se non de peccatis, sed de hominibus agere. Non enim vult probare, quod peccata resurgent, sed quod homines resurgent. Secundo, quia tota vis argumenti perit, si dicatur, quid facient qui baptizantur pro peccatis dilundis, si mortui non resurgent? Posset enim responderi, multum prodesse diluere peccata, etiamsi mortui non resurgent, quia hominem est in hac vita frui testimonio bone conscientiae. Tertio, quia peccata non dicunt mortua, nisi quando sunt deleta, et extincta, non ergo Paulus nomine mortuorum intelligit peccata, que adhuc delenda sunt.

Tertia expositio est, baptizari promotus, esse, baptizari simileiter Baptismu Christi, sed ideo dici baptizari pro mortuis, qui baptismum suscipiunt, quia antequam baptizentur, recitant Symbolum, in quo est unus articulus: *Carmis resurrectionem, ita illud pro mortuis,* significet pro spe resurrectionis, vel pro corporibus mortuis, id est, in eum finem, ut corpora nostra, que mortua sunt, aliquando immortalia resurgent. Ita Chrysostomus, Oecumenius et Theophylactus; sed certe dura et violenta expositio est.

Primo, quia non diceret Apostolus: *Quid facient qui baptizantur pro mortuis?* sed, quid facimus qui baptizamur pro mortuis? Non enim quidam, sed omnes sic baptizantur. Apostolus autem de quibusdam tantum lo-

quitur, ut patet tum ex forma verborum, tum ex eo quod sequitur, ut quid et nos periclitamus totadie? Secundo, quia inaudiuum est, ut nomine mortuorum intelligatur spes resurrectionis, vel corpora mortua, cum in Graeco sit *νεκτίς*, in genere masculino, et corpora sint generis neutri *νεκτάς*. Tertio, quia si video dicerem baptizari pro mortuis, quia recitamus articulum de mortuorum resurrectione, etiam possumus dici baptizari pro Deo Patre, et pro Christo, et pro Spiritu sancto, et pro Ecclesia, quia haec omnia recitamus in Symbolo. Quarto, quia Apostolus videtur omnino nomine mortuorum, homines mortuos intelligere, et nihil aliud, cum enim ait: *Si mortui non resurgent, ut quid baptizantur pro illis?* quid possumus intelligere per vocem illis, nisi illis mortuis, qui non resurgent?

Quarta expositio est, baptizari pro mortuis esse baptizari Baptismu Christi; dici autem Baptismum pro mortuis, quia dum baptizamur, agimus et representamus personam mortui, dum mergimur in aquam; et resurgentis, dum surgimus ab aqua, et sic profitemur resurrectionem, et ex hac professione Apostolus probat futuram resurrectionem. Ita exponunt Theodoretus et Catejanus.

At contra; Primo, quia neque Hebraice, neque Grace, neque Latine, agere pro aliquo, significat eum representare, sed agere loco ejus, vel in ejus utilitatem. Quis unquam dixit de agente in theatro personam Davi, aut Pamphili, ille egit pro Davo, aut pro Pamphilo?

Secundo, quia qui baptizantur, representant mortem Christi, et simul mortem suam, ut patet ex Apostolo, Rom. VI: *Quotquot baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, consequit enim sumus cum illo per Baptismum etc.* (1) Itaque baptizari pro mortuis, erit baptizari pro se, et pro Christo, quod absurdissimum est. Nec in Scripturis unquam reperitur baptizari pro Christo, sed solum baptizari in Christo, vel in ejus nomine, ut patet Roman. VI. Gal. III. Act. X et XIX.

Tertio, quia argumentum Apostoli nullum esset; nam ex eo quod qui baptizatur, agit personam mortui, non sequitur quod profiteatur resurrectionem. Dehincus ergo Apostolus dicens: *Quid facient qui baptizantur*

pro suscitatis, vel pro mortuis, et suscitatibus? sed etiam si hoc dixisset, adhuc leve esset argumentum ejus, quia posset responderi, in Baptismo representari resurrectionem, non carnis a morte, sed anime a peccato. Id enim Apostolus significat Rom. VI: *Ut in novitate vita ambulemus.* Et Colos. III: *Si consurrexisti cum Christo, que sursum sunt querite* (1).

Quinta expositio est Epiphanius' heresi 28, quam adferat Petrus Martyr, quod Paulus loquatur de Baptismo eorum, qui baptizabantur in lecto, cum essent in extremis, qui olim dicebantur Clinici, et quos Cyprianus festive opponit Peripateticis lib. IV. epist. 7 ad Magnum, quod nimurum Clinici non ambulet, sed hercent lecto affixi; *κλεῖσθαι* enim lectum significat. Volunt ergo quidam hunc esse Apostoli sensum: Quid facient qui baptizantur pro mortuis, id est, baptizantur quando habentur magis pro mortuis, quam viventibus, quanto certius est eos non baptizari pro ullo commodo hunc vita, cum pro mortuis habeantur.

Hæc expositio refellitur. Primo, ex illis verbis, ut quid baptizantur pro illis? nam dicere debuit, ut quid baptizantur pro se, non pro illis; Secundo, quia illud, pro mortuo, non potest dici, nisi in iis actionibus quae sunt circa mortuos. Verbi gratia, recte dicimus, ille cecidit ex loco editio; et pro mortuo sublatus fuit, vel pro mortuo lotus, sepultusque fuit, etiamsi viveret. At non recte dicitur, ille ambulabat, vel comedebat, vel loquebatur pro mortuo. At baptizari aliquem pro mortuo, etiamsi agat in extremis, sed potius deberet dici baptizari pro vivo, etiamsi fere sit mortuus.

Est igitur sexta expositio vera et germana, quod Apostolus loquatur de Baptismo lachrymarum et penitentie, qui suscipitur orando, jejunando, elemosynas faciendo etc. Et sensus sit: *Quid facient qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgent?* id est, quid facient qui orant, jejunant, gemunt, affligunt se pro mortuis, si mortui non resurgent? ita exponunt Ephrem in suo testamento, Petrus Cluniacensis in lib. contra Petrobrusianos, Dionysius, Hugo, Gagneius, et alii in hunc locum.

Hæc expositio verissima est. Primo, quia baptizari passim in Scriptura et Patribus accipitur pro affligi, ut Marc. X: *Potestis*

bibere calicem quem ego bibiturus sum, et Baptismo quo ego baptizor baptizari? Luc. XII: *Baptismo habeo baptizari* (2). Patres passim vocant penitentie afflictione Baptismum laboriosum, et secundam tabulam. Cyprianus in sermone de cena Domini: «Lacrymis, inquit, se baptizat.» Et in Proemio lib. de exhortatione martyrii, mori pro Christo, frequenter vocat Baptisma; et Gregorius Nazianzenus oratione de Epiphania: «Seio, inquit, quartum Baptisma, quod per martyrum, et sanguinem fit, scio et quintum, lacrymarum et penitentie.»

Secundo, quia ipsa pœna Purgatorii a Scriptura et Patribus vocatur Baptisma; nam quod legitimus Matth. III: *Ipsa vos baptizabit in Spiritu sancto et igne* (3). B. Hieronymus exponit in Spiritu sancto, in hac vita, igne vero, in futura; sicut ante eum exposuerat B. Basilii lib. de Spiritu sancto, cap. 15, et post eos Beda in cap. III. Luce. Item Gregorius Nazianzenus in fine orationis de Epiphania, vocal ignem Purgatorii in alia vita, ultimum Baptisma. Itaque elegantissime Apostolus dixit, eos baptizari pro mortuis, qui affligentes se oratione et jejunio, sumunt in se partem illius Baptismi ignei, quo anima baptizantur in Purgatorio.

Tertio, quia hæc expositio maxime quadrat cum sequentibus: *Ut quid et nos periclitamus tota die?* quasi dicat: Cur quidam se affligunt orando pro mortuis, et ego affligo me predicando Evangelium, si mortuorum resurrectio non est?

Quarto, quia ista sententia eadem est cum illa: II. Machab. XII. si mortui non resurgent, superfluum est et vanum orare pro mortuis.

At contra hanc expositionem duo argumenta objiciuntur. Primum est, quia non debuit Apostolus dicere, quid facient qui baptizantur pro mortuis, sed quid faciemus qui baptizamur pro mortuis; nam omnes Christiani orant pro mortuis. Respondeo, Apostolus argumentari voluit non a consuetudine Christianorum, que tamquam nova rei potuisse ab incredulis, sed a consuetudine Judæorum, qui more veteri, et secundum scripturarum exempla orabant et jejunabant pro mortuis, quasi dicat: Quid facient illi, qui imitantes antiquos Patres jejunant, et orant, ac se affligunt pro mortuis, si mortui non resurgent?

(1) Rom. VI, 3.

(2) Rom. VI, 4; Coloss. III, 1. — (3) Marc. X, 48; Luc. XII, 50. — (3) Matth. III, 11.

Secundum argumentum est, quia non videtur bene probari mortuorum resurrectio, ex eo, quod oratur pro mortuis, quia oratur non ut resurgent, sed ut a poenis illis liberantur, atque ad requiem transirent. Respondeo, quæsiōnem de resurrectione et de immortalitate animorum ita fuisse conjuncta tempore Apostolorum, ut pro una haberentur, ut supra ostendimus, cum testimonium ex libris Machabœorum exponemus. Sive igitur hanc expositionem sequamur, quæ nobis verissima videtur, sive primam, que melior est ceteris tribus, aperte colligatur oratio pro defunctis.

CAPUT VII.

Probatur ex novo Testamento.

Quartus locus est, Matth. V. et Luc. XII: *Esto consenseris adversario tuo cito, dum es cum eo in via, ne forte tradot te adversarius iudicet, et iudex tortori, et mittaris in carcere.* Amen dico tibi, non exies inde, donec redas novissimum quadrantem (1); exponendum est quid sit via, quid adversarius, quid iudex, quid tortor, quid carcer, quid quadrans.

De primo Chrysostomus in cap. V. Matth. docet, viam hic accipi proprie pro vera via, qua itar ad judicem in hoc mundo; Chrysostomus enim existimat nullam hic esse parabolam, sed Dominum ad litteram terrere dissidentes comminatione humani periculi, ita ut etiam iudex intelligatur homo, tortor homo, carcer materialis bujus vite, et quadrans verus nummus aureus. Quo etiam modo contendit Ochonus esse hunc locum exponendum. De qua explicatione duo dico.

Primo, eam simpliciter non esse probabilem, tum quod repugnat omnes alii exposatores, Origenes, Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Beda, Anselmus, et recentiores, Abulensis, Lyranus, Cajetanus, Jansenius, et alii, qui omnes docent, hic viam significare vitam presentem, ut cum dicitur: *Beati immaculati in via,* Psalm. CXVIII, et magna ex parte hunc sermonem esse metaphoricum; tum etiam quod

non soleat Dominus tam serio docere et instruere humanam prudentiam, cum ipse semper testatus sit, filios hujus seculi prudentiores esse filiis lucis. Adde, quod non tam assertive Dominus diceret: *Amen dico tibi, non exies inde, donec redas novissimum quadrantem;* si loqueretur de humano iudicio, cum semper videamus contrarium accidere, ut rei liberentur favore alecijus, vel per se fiant et nihil solvant.

Dico secundo, si Chrysostomi sententia recipi debeat, ut probabilis, solum recipi posse pro iis verbis quæ habentur Matthæi V. quæ ipse exponit; pro iis autem quæ habentur Lucæ XII. nullo modo recipi posse; ut enim Ambrosius recte notavit, bis Dominus haec verba locutus est, diversisque oblatis occasionibus. Nam Matthæi V. dixit haec verba, cum loqueretur de amore inimicorum, et de injuriis condonandis, et video tolerari utecumque expositio Chrysostomi potest. At Lucæ XII. Dominus loquitur de iudicio futuro; dicit enim: *Sint lumbi vestri proximi.* Et postea: *Vigilate quia qua hora non putatis Dominus veniet.* Et in fine concludit: *Cum ergo vadis cum adversario tuo ad Principem. Ubi aperte ostendit se loqui de futuro iudicio, quod erit post hanc vitam; quod etiam confirmatur ex verbis immediate precedentibus, ait enim: Quid autem et a vobis ipsis non iudicatis quod iustum est?* Cum enim vadis cum adversario etc. (2). Vult enim eos admonere, parabolam hanc sumptum ex iis quæ homines facere solent; nam debitos, dant omnem operam liberandi se a creditore antequam ad iudicium veniatur. Quocirca Theophylactus, et Euthymius qui in cap. V. Matth. sequuntur Chrysostomum, tamen in cap. XII. Lucæ dicunt recte intelligi per viam, vitam; per iudicem, Deum etc.

De secundo, etsi parum refert, quod attinet ad nostrum propositum de Purgatorio, quis sit adversarius, quia tamen res est dignissima cognitione, explicemus breviter. Quidam per adversarium intelligent Diabolum, ut Origenes hom. 33. in Lucam; Ambrosius, Euthymius, et Theophylactus in c. XII. Lucæ, et Hieronymus in epist. 8, ad Demetriadem. Neque Hieronymus hanc sententiam reprehendit in commentario Matth. V. cum ait: « Quidam coactus differunt etc. » Nam illud, *Coactus*, est error impressorum, et debet legi, *Cautius*.

(1) Matth. V, 25; Luc. XII, 47. — (2) Luc. XII, 35 et seq.

CAPUT VII.

Si petas quomodo debemus esse consente Diabolo, cum e contrario jubeamur illi resistere? Respondet Hieronymus, debere nos consentire illi, quatenus tenemur stare pactis cum ipso initis in Baptismo; tunc enim remuniativimus Diabolo, et pompis ejus; si enim rursus appellamus et invadamus pompas ejus, quibus remuniativimus, merito nos coram Domino accusabit. Hæc opinio non est multum probabilis, et ab Augustino refellitur lib. I. de sermone Domini in monte, cap. 22, nam Graeca vox est ἀντίστοιχος, id est. Benevolus, et concors, at Diabolo non possumus esse benevoli; deinde cum ipse cupiat ut concupiscamus pompas ejus, et ad hoc nos tentet, tunc essemus consentientes illi, si appeteremus ejus pompas, et Deum offendere.

Alii exponunt per adversarium, carnem; sed refelluntur merito ab Augustino, cum non possit iuberi spiritu ut consentiat carni, cum hoc peccatum sit. Alii intelligent spiritum per adversarium, cui caro iubetur consentire. Refellit huius Hieronymus, quia non est creditibile spiritum traditum iudici suam carnem; neque ibit in carcere caro sine spiritu, sed vel solus spiritus et caro. Alii per adversarium, saltem apud Lucam, intelligent peccatum, quia Lucas dicit: *Da operam liberari ab eo*, ita Ambrosius, sed non est probabile; nam liberari ab adversario, non est ab illo fugere, vel illum extinguere, sed compонere cum illo, ut patet tum ex Mattheo, tum ex verbo ἀντίστοιχος, id est, litigator, sive actor. Alii intelligent per adversarium, alterum hominem, qui nimur nos lusit, aut nos illum; ita Hilarius, Anselmus, et Hieronymus in caput Matthæi V.

Quæ sententia etsi probabilis est, quantum ad locum Matthei, tamen eam refellit Augustinus loco citato. Primo, quia videtur hic Dominus loqui de adversario qui semper nobiscum est in via, et cum quo semper possumus concordare, dum via durat: at adversarius homo semper moritur ante suum adversarium, et illum deserit in via. Nec tamen dicendum est, non posse iustum, qui est in via, per pœnitentiam salvari, licet non possit cum adversario consentire.

Secundo, quia non proprie unus homo tradet alterum Deo iudici; vel saltē multa sunt alia: quæ magis proprie dicantur tradere, ut dicimus, præseruit quia vox Graeca est ἀντίστοιχος, quæ non significat adversarium

ratione injuria, sed ratione litis, id est, auctorem, sive accusatorem.

Ergo verissima expositio, adversarium esse Dei legem, sive Deum ipsum, quatenus præcipit contraria carni, sive conscientiam, quæ Dei legem semper objicit peccanti; haec enim fere in idem coincidunt; ita exponunt Ambrosius, Beda, et Bonaventura in cap. XII. Lucae. Item Anselmus, et Augustinus in c. V. Matthæi, neconon idem Augustinus in mil. I. de verbis Domini, homil. 3. in lib. 30. homiliarum, et in libro de decem choris, cap. 3. Gregorius homil. 39. et Bernardus serm. 85. in Cantica. Nam lex Dei et conscientia nostra semper sunt nobiscum in via, semper adversantur pravis desideriis, itaque utilissimum est cito consentire, et ab orum inimicitia liberari, denique accusatores et testes erunt contra nos in iudicio.

Unum solum obstat videtur huic expositio, quod Matth. V. immediate ante hanc parabolam Dominus loquebatur de reconciliatione adversarii hominis. Respondeo, Dominum posteaquam docuit debere hominem homini reconciliari, monere voluisse hac parabolam, ut etiam recordaretur reconciliari cum Deo sive cum ejus lege. Praeterea, etiam si probabile sit propter eam rationem, Matthæi V. per adversarium intelligi hominem, tamen Lucae XII. non possumus intelligere nisi legem Dei, aut conscientiam; unde Cajetanus qui Matthæi V. exposuit de homine, Lucae XII. exposuit de conscientia.

De tertio, convenient omnes, iudicem esse Christum; nam Scriptura passim hoc doceat, et præcipue Joan. V: *Pater omne iudicium dedit filio* (1).

De quarto, Ambrosius in cap. XII. Lucae, et Augustinus lib. I. de sermone Domini in monte, cap. 21. intelligent per ministros, Angelos bonos, Gregorius homil. 39. et Theophylactus in XII. Lucae, intelligent Dæmones, utrumque est probabile.

De quinto, convenient similiter omnes carcere esse infernum, in quo tamen multæ sunt mansiones, aliae pro damnatis, aliae pro his, qui purgantur. Existit olim absurdissima hæresis Carpocratis, ut referuntur lib. I. cap. 24. qui dicebat, debere unumquemque exerceri in omni genere flagitiorum, et ideo animas a corpore, quasi a carcere abentes examinari a iudice, et nisi omnia flagitia patrassent, rursum remitti in

(1) Joan. V, 22.

aliud corpus tamquam in carcere, et toutes id fieri, donec per omnia omnino flagitia transissent, et hoc voluisse Dominum dicere cum ait : *Non exies inde donec reddas novissimum quadrantem*. Sed absurdior est sententia, quam ut refutari debeat.

De sexto, convenienter etiam tere omnes, per novissimum quadrantem intelligi minuta peccata, quadrans enim est minima moneta. Quod enim Augustinus dicit, ultimum quadrantem significare peccata terrena, quia terra est ultimum elementum, nimis durum, et coactum videtur, quia tamen non vult dicere Dominus, solum quadrantem solvendum, sed totum debitum usque ad ultimum quadrantem, dubium manet, an hec solutio fiat in Gehenna, an in Purgatorio. Augustinus putat hic agi de penitentia Gehenna, et ideo dicit, illud : *Donec reddas, non significare certum tempus, sed aeternitatem, sicut cum dicitur Matth. I. Non cognovit eam donec pareret filium suum*. Et Psalm. CIX : *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedibus tuorum*. Et I. Cor. XV : *Oportet illum cibum suscipere, donec omnia subiciantur pedibus ejus* (1). Non enim licet colligere, ergo postquam Maria perperit, cognovit eam Joseph etc.

Alli, ut Albertus et Cajetanus exponunt de Gehenna, et purgatorio simul, ut sensu sit; si debitum erit insolubile, numquam exhibis; si erit solubile, exhibis, cum totum exacte solveris; alii intelligunt de solo Purgatorio, neque ii, quos statim citabimus.

Tertia haec sententia est omnium verissima. Probatur primo, quia hoc modo hunc locum intellexerunt vetustissimi Patres. Tertullianus libro de anima, cap. 47 : « Ille te in carcere, inquit, mandet infernum, unde non dimittatur, nisi modico quoque delicto mors resurrectionem expenso. » Ubi nota, solum esse manendum in carcere Purgatori ad summum, usque ad resurrectionem.

Cyprianus lib. IV, epist. 2, « Aliud est ad veniam stare; aliud ad gloriam pervenire; aliud missum in carcere non exire inde, donec solvat novissimum quadrantem; aliud statim fidei et virtutis accipere mercedem; aliud pro peccatis longo tempore eruciatum emendari, et purgari diu igne: aliud peccata omnia passione purgasse. »

Origenes homil. 33, in Lucam : « Quod si magnam pecuniam debuerimus, sicut ille,

qui scribitur decem millia talenta debuisse, quanto tempore claudamur in carcere, non possum manifeste pronuntiare: si enim qui parum debet non egreditur nisi exsolvat minutum quadrantem, utique qui tanto debito fuerit obnoxius infinita ei ad redditum scedula numerabuntur. » Et in epistola ad Rom: « Quamvis, inquit, prominatur exendum esse quandoque de carcere, tamen designatur non inde exiri posse, nisi reddat quisque novissimum quadrantem. »

Eusebius Emissenus seu potius Cesarius Arelatensis, vel quicunque fuit auctor earum homiliarum, homil. 3. de Epiphania : « Hi vero, inquit, qui temporalibus penitentias digna gesserint, ad quos sermo Dei dirigitur, quod non exirent inde, donec reddant novissimum quadrantem, per fluvium igneum transibunt etc. »

Ambrosius in cap. XII. Luc. expponens hunc locum : « Quadrantem, inquit, in balneis dare solere reminiscimur, eius oblatione, ut illi unusquisque lavandi accipit facultatem, ita hic accipit eluendi. Quia uniuscujusque peccatum suprascripte generis conditionis elutitur, cum tamdiu exercetur noxius penitus, ut commissi supplicia erroris expandat. »

Hieronymus in cap. V. Matth : « Hoc est, inquit, quod dicit, non egredieris de carcere, donec etiam minuta peccata persolvias. » Bernardus serm. de obitu Huberti : « Illud, inquit, sciote, quia post hanc vitam in purgatoriis locis centupliciter, que fuerint hic neglecta, redundunt, usque ad novissimum quadrantem. »

Probatur secundo, quia illud : « Donec solvas ultimum quadrantem, non videtur recte posse dici, nisi aliquando sit futurus finis solutionis. Neque exempla B. Augustini satisfaciunt; nam cum dicitur : *Non cognoscat eam donec pareret*, non licet quidem inferre, ergo postea cognovit eam, sed inferre licet, ergo illa aliquando paritura erat; similius cum dicitur : *Sede a dextris meis, donec ponam etc.* recte infertur, ergo aliquando ponentur penes inimici Christi sub pedibus ejus; aliquo illud : *Donec, inepie dicteret*; ita ergo cum dicitur : *Non exies donec solvas ultimum quadrantem*, inferimus recte, ergo aliquando solvet ultimum quadrantem, et consequenter exhibit inde.

Tertio probatur ex fundamento et scopo

(1) Matth. I, 25; Psal. CIX, 1; I. Cor. XV, 25.

ipsius parabolae; nam similitudo non est sumpta ab homicida, vel adultero, vel proditore, qui damnantur ad mortem, vel ad perpetuos carcera, vel tritremes, sed a debitor, qui non propter crimen, sed propter debitum pecuniarium conjectur in carcere, donec solvat. Solent autem hujusmodi homines ordinarie egredi post aliquod tempus, ut patet. Itaque scopus parabolae est, ut in hac vita componamus cum Deo, quando facile imprimemus remissionem penarum peccatis nostris debitis, neo expectemus saeculum futurum, in quo severissime agetur. Atque haec de isto loco.

CAPUT VIII.

Probatur ex novo testamento.

Quintus est Matth. V : *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio; qui dixerit fratri suo raca, reus erit Concilio; qui dixerit fatue, reus erit Gehennae ignis* (1). Nota, hic certum esse agi de pena injungenda in foro Dei, ut patet ex illo : *Reus erit Gehennae ignis*. Unde Augustinus lib. I. de serm. in monte, cap. 19, exponit omnia tria de penam animarum post hanc vitam. Nota secundo, certum etiam esse hie distinguiri tria generis peccatorum, et penarum, ut ibidem Augustinus exponit, et damnationem aeternam solum tribui tertio generi peccatorum, id est, criminibus. Alii autem utpote levioribus peccatis, penas leviiores, ac propiore temporales; ex quibus infertur, animas aliquas post hanc vitam puniri temporalibus penis.

Dices, at Christus dixerat : Qui occiderit, reus erit iudicio; ergo reum esse iudicio est damnari ad Gehennam: nam homicidium crimen lethale est. Respondeo, cum ait Dominus : *Dictum est antiquis: qui occiderit, reus erit iudicio*, loquitur de iudicio humano, et temporali, quo homicidia multulantur morte temporali; nec enim lex vetus aliam mortem comminabatur homicidis, ut patet Exodi XXI. Vult ergo Dominus dicere homicidium puniri morte in hoc mundo, at in alia vita commotionem irae internam, etiam si peccata sit veniale, puniri pena quadam, temporali quidem, sed quae aequatur morti tem-

porali; iram autem exterius prodeuntem puniri adhuc gravius; at verbum contumeliosum, et multo magis homicidia puniri morte eterna.

Dices rursum, esto, hoc loco loquatur Dominus de penis infligendis iudicio Dei, non tamen sequitur in alia vita esse penas temporales; nam Deus in hac vita potest infligere hujusmodi penas.

Respondeo primo, ab Augustino aliisque Patribus hunc locum intelligi de penis post hanc vitam. Secundo dico, saltem ex hoc loco posse deduci penas aliquas post hanc vitam purgatorias esse; nam hinc habemus quendam peccata non mereri nisi penam temporalem; sed potest fieri, ut quis moriatur cum talibus peccatis, quia potest mori repente; vel dormiens, ita ut nullum habeat spatium penitentiae, ergo in alia vita purgabitur, aliqui vel ibit in celum aliqui coniunctum, vel injuste damnabuntur ad penas aeternas, qui non merebatur nisi temporales.

Sextus locus est Lyc. XVI : *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum deficeritis, recipiant vos in eterna tabernacula* (2). Per (deficere) intelligunt omnes mori, per (amicos) intelligent sanctos, qui cum Christo regnant, ex quibus sequitur homines post mortem juvari precibus Sanctorum.

Sed quia possit aliquis dicere hic agi de virtute eleemosyna, et sensum esse, eos qui eleemosynas fecerunt, cum moriuntur salvare propter opera illa bona, quae fecerunt; observandum est, non hoc solum velle Dominum, sed etiam velle post mortem juvari animas preciosus Sanctorum; nam priuio ad id cogunt verba illa : *Facite amicos, qui recipient. Nam eleemosyna, quae datur malis hominibus, bona tamen intentione, meritaria est, et tamen non facit amicos, qui possint recipere in eterna tabernacula; unde Hieronymus lib. contra Vigilantium in fine, dicit, hic Dominum hortari ut detur eleemosyna potius bonis quam malis, ut bonorum intercessione salventur qui eleemosynas faciunt;* similius Ambrosius in hunc locum, et Augustinus libro XXI. de civit. Dei, cap. 27, dicunt, hic per amicos intelligi sanctos cum Christo regnantes, qui sui precibus nos juvant, et juvabant cum mortui fuerimus.

Secundo, ad id nos cogit ipsa similitudo; nam parabola sumpta est a quodam econo-

(1) Matth. V, 22. — (2) Lyc. XVI, 9.

mo, qui depositus ab officio, et egenus fac-
tus opem implorabat amicorum suorum :
quod autem in applicatione parabolae de-
poni ab officio sit mori, Dominus ipse ex-
pliavit.

Adde tertio, quod Augustinus lib. XXI, de
civit. Dei, cap. 27. ex hoc loco Purgatorium
demonstrat. Dicit enim esse quosdam tam
sanctos, qui recta ad celum evolant post
mortem, et qui non solum ipsi salvantur, sed
etiam alios juvare possunt : rursus quosdam
alios tam malos, qui nec seipso juvare pos-
sunt, nec alios juvari, sed ad pœnas eternas
sine remedio descendunt. Denique esse
quosdam medios, qui ita moriuntur, ut nee
digni sint morte eterna, nee tamen suffi-
cient eis propria merita ad salutem, nimur
statim recipiendam, et isti sunt, inquit, qui
recipiuntur in eterna tabernacula precibus
amicorum.

Ad hunc locum nihil respondet Petrus
Martyr, sed objicit sibi nomine Catholicorum
ea, que sequuntur post hanc parabolam,
autque nos assere Epulonem fuisse in Pur-
gatorio, cum ab Abraham auxilium petuit,
et hoc argumentum, quasi noster esset
Achilles, operose solvit, et simul inde deducit
non posse animas juvari a viventibus;
quandoque nec Abraham, nec Lazarus
Epulonem juvare potuerunt, et per jocum
miratur, cur Epulon propter anniversaria
et Missas pro se fieri. Sed catholicæ fere omnes
Epulonem in Gehenna esse dicunt, proinde
Petrus Martyr in ventum pugnat.

Septimus locus est Lue. XXIII : *Memento
mei dum veneris in regnum tuum* (1). Num-
quam hoc diceret bonus ille vir a Spiritu
santo edocitus, nisi crederet post hanc vitam
posse remitti peccata, et auxilio animas indi-
gere, et juvari posse. Certe Augustinus lib.
VI. in Julian. cap. 8. hinc probat aliqua pec-
cata remitti post mortem.

Octavus est Actor: *Quen Deus suscitavit so-
luti doloribus inferni, iuxta quod impossibile
erat teneri eum ab illis* (2). Hunc locum ita intel-
ligit B. Augustinus epist. 99. ad Eudionum, et lib.
XII. Genes. cap. 33. ut sensus sit, Christum
cum descendit ad inferos, multos liberasse
a cruciatiis inferni, quod cum non possit
intelligi de damnatis, necessario videtur ac-
cipiendum de iis, qui purgabantur. Quod
etiam affirmit Epiphanius in heresi Tatiani,
quaestus est ultima primi libri; dicit enim Chris-

tum, cum descendit ad inferos, liberasse eos,
qui per ignorantiam peccaverunt, nec tamen
a Dei fide recesserunt; et præter horum Pa-
trum auctoritatem, probatur ex ipsis verbis
Scripturæ; nam illud: *Soluti doloribus in-
fernī*, non potest intelligi de doloribus ipsius
Christi, dolores enim Christi in cruce finiti
sunt, ut patet ex illis verbis Lue. XXIII: *Ho-
die mecum eris in Paradiso*. Nec de doloribus
damnatorum, ut patet, quia illi eternis igni-
bus addicti sunt; nec de doloribus sanctorum
Patrum, illi enim nullos patiebantur dolores,
ut Augustinus docet locis citatis, et Grego-
rius homil. 22. Relinquit igitur, ut de
doloribus animalium Purgatoriæ hoc loco
agatur.

Dices: Græci non legunt soluti doloribus
inferni, sed soluti doloribus mortis τὸν
θάνατον, non τὸν ἡῶν. Respondeo, nobiscum
facere Primo, vulgata antiquæ editionem
Latīnam. Secundo, Syriacam, qua similiter
legit: *Deus, inquit, excitavit illum, et solvit
sobrium inferni*. Tertio, antiquissimos Patres
Græcos et Latīnos; nam B. Polycarpus initio
epistolæ sua, citans hunc locum, scribit *soli-
tuti doloribus inferni*. Item Cyprianus serm.
de coena Domini initio ad hunc locum respi-
ciens ait: « Sed volebat, inquit, pius Magis-
ter ostendere impossibile esse suam animam
ab inferno detineri. » Epiphanius quoque et
Augustinus sine dubio ita legerunt. Deni-
que probatur ex verbis sequentibus; nam
probatur Petrus id quod dixerat ex Psalm. XV: *Non
derelinques animam meam in inferno,
nec dabis sanctum tuum vide corruptionem* (3).

Nonus locus est Philipp. II: *Ut in nomine
Jesu omne genu flectatur, caelustum, ter-
restrium, et infernum* (4). Utitur hoc loco B. Au-
gustinus lib. XII. de Gen. c. 33. quamquam
per illud infernum non improbabiliter ac-
cipiuntur Demones. Simili huic est locus
Apocal. V. *Quis dignus est aperire librum, et
solvere septem signacula eius?* et nemo inventus
est negue in celo, neque in terra, neque subter
terram (5). Per eos qui sunt in celo intelligun-
tur Angeli, per eos qui in terra homines
justi, per eos qui sub terra, non possunt in-
telligi animæ Purgatoriæ, nec enim id dam-
nati tribueretur. Patres autem qui fuerant
in limbo jam liberati erant.

Utuntur nostri hoc loco, sed tamen non
videtur multum urgere; nam probabile est

(1) Lue. XXIII, 42. — (2) Act. II, 24. — (3) Psal. XV, 8. — (4) Philipp. II, 10. — (5) Apoc. V, 2.

intelligi per eos qui sunt infra terram, Patres,
qui erant in limbo; etsi enim quando Joa-
nnes hæc scripsit Patres exierant ex limbo,
non tamen exierant eo tempore, quo loqui-
tur; loquuntur enim de tempore, quo præ-
cessit Christi mortem, ideo enim subjungit
tum: *Vicit Leo de tribu Juda radix David aperi-
re librum etc.* Christus enim morte sua
aperuit mysteria libri usque ad illam diem
clausa; similiter quod assertur ex hoc eodem
cap. V. Apoc. ubi dicuntur creature que
sunt in celo et in terra, et que subtus ter-
ram dedisse laudem Deo, non convincit;
nam possunt hic per creature intelligi res
inanimes, ut, *Ignis, grando, etc.* Que in
Psalm. CXLVIII. ad Deum laudandum invi-
tantur, præsertim cum Joannes addat etiam
ea quæ sunt in mari.

CAPUT IX.

Asseritur purgatorium testimoniū Con-
ciliorum.

Secundum argumentum sumitur ex Con-
cilii, et Ecclesiæ consuetudine; nam in pri-
mis quid Ecclesiæ Africana senserit, patet ex
Concilio III Carthaginensi, cap. 29: « Et
Sacramento altaris, inquit, non nisi a jeju-
nis hominibus celebrantur, si autem aliquo-
rum pomeridianæ tempore defunctorum
commendatio facienda est, sois orationibus
fiat; » similia habes in Concilio IV Cartha-
ginensi, cap. 79.

Idem sensit Ecclesia Hispanica, ut patet
ex Concilio Bracarense I, cap. 34. ubi jubet
non orari pro illis, qui seipso interimunt, et
cap. 39. ubi jubet dividit inter Clericos obla-
tiones facias, ut oraretur pro defunctis.

Idem Ecclesia Gallica, ut patet ex Conci-
lio Cabiloneensi, et habetur de consecrat.
dist. I. can. Vism: « Vism est, inquit,
præterea, ut in omnibus Missarum solemnibus
pro spiritibus defunctorum loco competen-
ti in Ecclesiæ ad Dominum deprecetur. »
Vide etiam Concilium Aurelianense II,
cap. 14.

Idem sensit Ecclesia Germanica, ut patet
ex Concilio Wormatiensi, cap. 10. ubi defi-
nitur, etiam pro suspensi in patibulo esse
orandum, et sacrificandum.

Item Ecclesia Italica, ut patet ex Concilio
VI, sub Symmacho, ubi dicitur sacrilegium,
fraudare animas defunctorum orationibus
etc.

Item Ecclesia Græca, ut patet ex Græco-
rum Synodis a Martino Bracarense Episcopo
collectis, canon. 69. Imo videntur aliqui
Græci etiam nimium voluisse juvare animas
defunctorum, nam in Concilio VI, can. 83.
reprehendunt illi, qui iis, qui sine com-
munione sacra obierant, sacram Eucharistiam
in os ingerere conabantur.

Accedunt Concilia totius Ecclesiæ genera-
lia, Lateranense sub Innocentio III, can. 66.
Florentinum ses. ill. in decreto de Purga-
torio, et Tridentinum sess. XXV. in initio, et
omnes Liturgiae, Jacobi, Basilii, Chrysostomi,
Ambrosii etc. Nam in omnibus sit ora-
tio pro defunctis.

Respondet Petrus Martyr tripliciter loco
notato. Primo: « Solet, inquit, nobis objici,
Ecclesiæ semper pro defunctis orasse, quod
quidem non inferior, sed assero, istius facti
neque verbi Dei, neque exempli, quod desu-
mitur ex sacris litteris, auctoritatem habere.
Facile moventur homines naturali quadam
charitate impulsi, et amore in defunctos, ut
illis bene cupiant, et in alias preces pro
eis erumpant, sed affectus hæc vehementior,
videndum est, ne fidei et justæ pietatē adver-
serit. » His verbis arguit totam Ecclesiæ
Martyr, quod sine testimonio Scriptura ore
pro defunctis, et quod id faciat ex vehementi-
oritate affectu erga mortuos; quæ affectio fi-
dei, et pietati repugnat.

Primæ parti accusationis satisfacit Augustinus lib. de cura pro mortuis, cap. I: « Ad-
iungis, inquit, vacare non posse quod uni-
versa pro defunctis Ecclesia supplicare con-
suevit. » Et infra, approbans hanc senten-
tiam B. Paulini, ad quem scribit: « In
Machabœorum, inquit, libris legimus oīla-
tum pro mortuis sacrificium, sed et si nus-
quam in Scripturis veteribus omnino legere-
tur, non parva est universæ Ecclesiæ, quæ
in consuetudine claret, auctoritas; ubi in
precibus sacerdotis, quæ Deo ad ejus al-
tare funduntur locum suum habet etiam
commendatio defunctorum. »

Secunda parti accusationis facile respon-
detur; Nam quod ex naturali affectu proum-
patur in preces pro caris defunctis, etiam si
quis putet nihil eis prodesse, potest conti-
nere in precibus privatis, et que ex tempore
recifantur; at in solemnibus precibus Eccle-
siae.

sic, quæ leguntur ex libro, et maturo iudicio composite sunt, et a Concilio Episcoporum approbatæ, quomodo potest id fieri?

Tertiæ parti satisfecit B. Paulus, cum dicit: *Ecclesiam esse columnam et firmamentum veritatis* (1). Necon Augustinus, qui epist. 418. dicit insolentissimæ insanie esse disputare contra id, quod universa Ecclesia facit. Denique ipsa ratio; nam si universa Ecclesia potest vera fidei et justæ pietati adversari, ut Martyr dicit, potest ergo tota Ecclesia ruere contra Christi predicationem, Matth. XVI: *Portæ inferi non prevalebunt adversus eam* (2). Utrum autem credibilis sit, Ecclesiam universam posse ruerre, et Christum, ac Paulum mentiri, an Petrum Martyrem insolentissimam insaniam laborare, cuiuslibet hominis, modo sani, appello judicium.

Secunda solutio Martyris est, quod Ecclesia non oret pro defunctis, ut eos liberet a Purgatorio, sed ut memoriam eorum se habere testetur, et conservet etiam quam diuissime potest: « Et alia causa, inquit, citra Purgatorium esse potuit, ut pro defunctis in Ecclesia preces ferent. Noluerunt enim defunctorum nomen, et memoriam facile intellire. » At Augustinus lib. de cura pro mortuis, cap. 4. tractat questionem: An prosint animabus defunctorum preces Ecclesiae, et dicit prodesse illis, qui in hac vita non fuerunt valde mali, et qui meruerunt, ut sibi prodessent; non autem illi, qui fuerunt valde mali, et proinde nihil tale meruerunt; Proinde commentitia Petri Martyris solutio est.

Tertia solutio est, Ecclesiam fungi munere suo erga mortuos ac si adhuc vivent, et ideo precari illi id quod putat jam eos consecutus, quomodo Christus oravit pro Lazari exaltatione, etiam sciret, jam se accepisse quod petebat; et Ambrosius in oratione de obitu Theodosii gratulatur illi quod jam cum Christo regnaret, et tamen ibidem orat pro illo, ut optatam requiem Deus illi concedat; et Epiphanius hæresis 73. dicit orari etiam pro sanctis Patriarchis, Prophetis, Apostolis, et Martyribus.

Respondeo: si ita esset, Ecclesia oraret pro omnibus æqualiter, etiam pro Martyribus. At non ita facit; nam ut Augustinus dicit tract. 84. in Joan.: « Ideo ad ipsum mensam

non sic Martyres commemoramus, quemadmodum alios defunctos, qui in pace requiescent, ut etiam pro eis oremus, sed magis, ut orient ipsi pro nobis. »

Neque videtur ullo modo convenire, ut quis petat quod jam habet; et Christus cum oravit pro Lazaro, nondum accepérat quod petebat, neque enim Lazarus adhuc resurrexerat. Aliud autem est petere id quod sciimus nos accepturos, aliud petere id quod jam accepimus. Porro Ambrosius sperabat, Theodosium jam esse in celo, et ideo gratulabatur ei, et simul, quia non certo sciebat, an ita esset, pro illo orabat. Epiphanius vero nusquam dicit in Ecclesia orari pro sanctis, sed dicit memoriam fieri in Ecclesia omnium defunctorum fidelium tam peccatorum, quam justorum; et addit: *Peccatorum quidem, ut illis a Deo misericordiam implorremus: Justorum autem, ut eos a Christo separemus.*

Separamus autem sanctos a Christo, non, ut Martyr dicit, quia pro sanctis oramus, non pro Christo, sed quia pro sanctis offerimus sacrificium gratiarum actionis; Pro Christo autem non offerimus, sed ipsi potius Christo cum Patre, et Spiritu sancto offerimus. Quod intelligi potest ex liturgia Graecorum, de qua Epiphanius loquitur, et que exstat in quinto tomo Chrysostomi; ibi enim fit commemorationem omnium Sanctorum, et dicitur: « Offerimus tibi, Domine, sacrificium pro Patriarchis, Apostolis, Prophetis, Martyribus, et præcipue pro Beataissima Deipara; » quod autem hoc sacrificium non offeratur pro peccatis, sed pro gloria eorum, patet: Nam statim subjungit liturgia: « Quorum supplicationibus respice nos Deus; » et deinde oratio subjungitur pro aliis defunctis: « Et memento, inquit, omnium fidelium defunctorum, qui dormierunt in spe resurrectionis, et quiescerent eos facito, ubi videtur lumen vultus tui. » Idem potest cognosci ex Augustino tract. 84. in Joan. et ex Cyrillo catechesi 5 Mystagogica, et ex nostra liturgia; que omnino talis est, quam Cyrus, Epiphanius, et Augustinus describunt.

(1) I. Tim. III, 15. — (2) Matth. XVI, 18.

CAPUT X.

Asseritur Purgatorium testimonius Patronum Graecorum et Latinorum.

Primus ex Patribus, Clemens lib. VIII. const. c. 47. longam orationem describit pro defunctis fieri solitam. Dionysius de Ecclesiastica hierarchia, cap. 7. par. 3: « Accendens, inquit, deinde venerandus Antistes, preceum sacrum super mortuum peragit, precuator oratio illa divinam clementiam, ut cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa peccata defuncto, eumque in luce statutum, et regione vivorum. » Athanasius vel quicunque fuit auctor quest. 34. ad Antiochum, querit, num animas sentiant utilitatem ex orationibus vivorum. Respondet, sentire omnino. Basilius in liturgia instituit orationem pro mortuis.

Gregorius Nazianz. in orat. in Cesarium circ. fin. « Ipsi Deo, inquit, et nostras et eorum, qui quasi in via paratiore prius ad hospitium pervenerunt, animas commende mus. » Ibidem orat pro anima ejusdem Cæsarii. Ephrem in suo testamento: « Assidue, inquit, in vestris orationibus mei membrorum facialis; eternum in vanitate, et iniquitate vitam peregi meam. »

Cyrillus catechesi 5. Mystagogica: « Digne pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum credentes esse animarum juvamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius, et tremendi sacrificii. » Eusebius lib. IV, de vita Constantini, dicit, eum voluisse sepeliri in celebri templo, ut fieret particeps multarum orationum. Epiphanius in fine operis contra hereses, numerat inter dogmata Ecclesiae orationem pro defunctis, et heresi 75. Aerium hereticum facit, quia hoc negabat.

Chrysostomus homil. 41. in priorem ad Corinth: « Juvetur, inquit, mortuis non lacrymis, sed precibus, supplicationibus, elemosynis. » Et infra: « Ne fatigemur mortuis auxilium ferre, preces pro illis offerentes. » Homil. 69. ad populum: « Non temere ab Apostolis haec sancta fuerunt, ut in tremendis mysteriis, defunctorum agatur commemoration: sciunt enim inde multum illis contingere lucrum, utilitatem multam. » Idem

homil. 32. in Matth. et 84. in Joan. homil. 3. in epist. ad Philipp. et 21. in Acta Apostolorum, et alibi. Theodoretus lib. V. histor. cap. 26. scribit, Theodosium juniores probubuisse ad reliquias S. Joannis Chrysostomi, et orasse pro animabus parentum suorum Arcadii, et Eudoxie jam defunctorum.

Theophylactus in cap. XII. Luc: « Hoc autem dico, inquit, propter oblationes et distributiones, quæ sunt pro defunctis, quæ non parum conducent etiam illis, qui in gravibus delictis mortui sunt. » Damascenus in lib. de illis qui in fide migrarunt, probat hanc veritatem testimonis multis Dionysii, Athanasii, Gregorii Nazianzeni, Gregorii Nysseni, et aliorum. Vide etiam Palladium in historia Lausiacæ, cap. 44.

Veniam ad Latinos. Tertullianus in lib. de corona militis, inter traditiones Apostolicas numerat suffragia pro defunctis, et lib. de Monogamia ultra medium: « Pro anima, inquit, ejus conjugis defuncti, oret, et refrigerium interim adpostulet ei, et in prima resurrectione consorium, et offerat annuis diebus dormitionis ejus; nam haec nisi fecerit vere repudiavit quantum in ipsa est. » Idem lib. de exhortatione castitatis procul a medio.

B. Cyprianus lib. I. epist. 9: « Episcopi, inquit, antecessores nostri censuerant, ne quis frater excedens ad tutelam vel curam, Clericum nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. » Et infra: « Et ideo Victor cum contra formam nuper in Concilio a sacerdotibus datam Geminum Faustinum Presbyterum ausus sit actorem constitutere, non est quo pro dormitione ejus apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua. »

B. Ambrosius lib. II. epist. 8. ad Faustum de obitu sororis: « Itaque, inquit, non tam deplorandam, quam proseguendam orationibus reor, nec mostificantam lacrymis tuis, sed magis oblationibus animam ejus Deo commendandam. » Vide etiam orationes de obitu Theodosii, de obitu Valentini, et de obitu Satyri, in quibus omnibus pro animabus predictorum Deo supplicat, et sacrificia se oblatum pollicetur.

B. Hieronymus in epist. ad Pamachium de obitu Paulinae uxoris ante medium: « Ceteri mariti, inquit, super tumulos conjugum spargunt violas, rosas, lilia, floresque pur-

pureos, Pammachius noster sanctam familiam, ossaque veneranda eleemosyna balsamis rigat, his pigmentis, atque odoribus fovet cimeres quiescentes, sciens scriptum : sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna peccatum. »

B. Paulinus Nolanus in epist. ad eundem Pammachium laudat eum, quod et corpori, et animae uxoris defunctae satisfecerit, corpori lachrymis, animae eleemosynis. Idem in epist. 5. ad Delphinum Episcopum commendans illi animam fratris sui : « Fac, inquit, ut orationibus tuis condonetur tibi, et ut illius animam de minimo sanctitatis tuae digitio destillans refrigerii gutta respargat. » Et in epist. sequenti, quae est prima ad Amandum, similia dicit, commendans eamdem animam Amando Episcopo.

B. Augustinus de cura pro mortuis, cap. 2: « In Machabeorum, inquit, libro legimus oblatum pro mortuis sacrificium, sed et si nusquam in Scripturis veteribus legeretur, non parva est universa Ecclesia, que in hac consuetudine claret auctoritas, ubi in precibus sacerdotis, que Domino Deo ab ejus altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. » Et cap. 4: « Cum itaque recolit animus ubi sepulcum sit carissimi corpus, et occurrit locus nomine Martyris venerabilis, eidem Martyr animam dilectam commendat recordantis et precati affectus : qui cum defunctis a fidibus exhibetur, eum prodesse non dubium est. » Et infra : « Non sunt pratermittenda supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana, et Catholicula societate defunctis, etiam tacitis non nobis quorunque, sub generali commemoratione suscepit Ecclesia, ut quibus ad ista desunt parentes, aut filii, aut quicunque cognati, vel amici, ab una eis exhibeat pia matre communia. » Vide eundem in Enchirid. cap. 110. lib. IX. Confess. cap. 13. serm. de verbis Apostoli 17. et 34. lib. XXI. civitat. cap. 24. tract. 84. in Joan. quest. 2. ad Dulcicum, ac demum lib. de hereticis, cap. 53. ubi propterea hereticum facit Aerius, quod negasset pro defunctis sacrificea offerenda.

B. Gregorius lib. IV. Dialog. cap. 35: « Multum, inquit, solet animas etiam post mortem sacra oblatione hostiae salutaris adjuvare, ita ut hanc nonnumquam ipse defunctum anime expetere videantur. » Et cap. 50: « Quos gravia, inquit, peccata non depri-

munt, hoc prodest mortuis, si in Ecclesia sepiantur, quod eorum proximi, quoties ad eadem sacra loca conveniunt, suorum, quorum sepulchra conspicunt, recordantur, et pro eis Domino preces fundunt. »

Isidorus lib. I. de officiis divinis cap. 48: « Nisi Catholica Ecclesia crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum spiritibus, vel eleemosynam faceret, vel Deo sacrificium offerret. » Victor. lib. II. de pers. seq. Wandal. : « Qui nos solemnibus orationibus sepultri sunt morientes? »

Denique B. Bernardus serm. 66. in Cantica, et Petrus Cluniacensis in lib. contra Petrobrusianos, directe in hunc errorem scripserunt. Malachias apud Bernardum : « Nec parum spei mili repositum, inquit, in illa die, qua defuncti tanta a vivis beneficia impenduntur. »

Sed opere pretium est audire quid ad haec Calvinus, et Petrus Martyr respondent. Petrus Martyr respondet, fere omnes patres in aliqua re errasse, et enumerat eorum errores. At errarunt in privatissimis opinionibus, quas ali refutarent, at simul omnes in uno errore conveniente non possunt, quin Ecclesia universaliter erret, et pereat.

Calvinus autem quatuor dicit, lib. III. Institut. c. 5. §. 10. Primo sic ait : « Ante 1300 annos usus receptum fuit, ut precationes fierent pro defunctis. » Et aliquot interpositis : « Sed omnes, fateor, in errore abrepti fuerunt. » Certe ista confessio sufficit ad Calvinum damnandum. Quomodo enim credibile est Ecclesiam per annos mille trecentos in tam crasso errore versatam, et nullum fuisse ex antiquis, qui restiterit, excepto Aerio, quem et nos, et Calvinistae pro heretico habemus?

Secundo dicit, veteres orasse pro mortuis, non ut eos juvarent, sed ut ostenderent erga eos plium affectum, et ut seipso consolarentur. At hoc mendacium est; aperte enim patres citati dicunt juvari animas, et distinguunt solita vivorum ab auxiliis mortuorum, ac praserunt Augustinus in Enchirid. cap. 110, et libro de cura pro mortuis passim.

Tertio dicit, vulgus Christianorum coepisse orare pro mortuis ex imitatione gentium, Patres autem se accommodasse opinioni vulgarium, ut patet ex Augustino, qui in libro de cura pro mortuis, ubi praecipe de hac re agit : « Ita dubie, hasitanter et frigide disputat, ut suo frigore zelum extinguere

possit pugnantium pro Purgatorio; Quod autem oravit pro matre, id fecit, inquit Calvinus, quia anile votum matris non examinavit ad Scripturas, et privato quodam affectu omnibus probari voluit. »

At hoc etiam mendacium est; nam in primis numquam fuerunt Patres diligentiores in Ethniorum ritibus prohibendis, quam quando multi Ethnici convertebantur. Certe Tertullians et Cyprianus severissimi fuerunt castigatores omnis Ethnicae superstitionis, adeo ut Tertullianus accerime reprehenderet Christianos milites, qui coronam gestarent more militum Ethnicorum ; et tamen isti ipsi ad orationem pro defunctis hortantur. Preterea Patres non solum non reprehendunt hunc usum, sed etiam statuant in suis Concilis sic esse faciendum, hortantur ut sic fiat, ipsi exemplo suo praecedunt, ac demum multi eorum dicunt, hanc esse Apostolicam traditionem, et inter hereticos numerant Aerium contrarium sentientem; quid amplius dicere poterant? B. Augustinus autem in lib. de cura pro mortuis, cap. 4. diserte dicit, non dubium esse quin juventur anima, et in toto libro non est una syllaba, que dubium vel insinuat, de quo Calvinus loquitur; quod vero vocat anile votum S. Monice, et B. Augustini arguit quod illud implere curaverit, non est mirum; est enim familiare Calvino reprehendere, et ridere sanctos.

Quarto dicit, de Purgatorio autem adeo nihil asservuisse Patres, ut illud pro re incerta haberent. At haec etiam est intoleranda impudentia, vel imperitia; nam in primis, etiam si nusquam nominassent Purgatorium tamen satis intelligi poterat quid Patres de eo sentirent ex eo, quod tam perspicue docent, animas quorundam fidelium egere refrigerio, et juvari orationibus viventium.

Deinde sunt apertissima loca in Patribus, ubi asservant Purgatorium, quorum pauca quedam afferam. Gregorius Nyssenus in orat. pro mortuis procul a medio : « Vel, inquit, in praesenti vita precibus sapientiae studio purgatus, vel post obitum per expurgantis ignis fornacem expiatus, ad pristinam vellet redire felicitatem. » Et infra : « Non poterit, inquit, a corpore egressus divinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas purgatorius ignis abstulerit. » Et infra : « Aliis, inquit, post hanc vitam purgatorio igne materie labes abstergentibus etc. »

Ambrosius in illud Psalm. XXXVI. Gladium evaginaverunt peccatores : « Et si salvos faciet, inquit, Dominus servos suos, salvi erimus per fidem, sic tamen salvi quasi per ignem. Etsi non exuremur, tamen uremur. Quomodo tamen alii remaneant in igne, alii pertranscant, alio loco nos doceat Scriptura divina, nempe in mare rubrum demersus populus est Egyptiorum, transivit autem populus Hebraeorum, Moyses pertransivit, precipitatus est Pharao, quoniam gravia eum peccata merserunt, eo modo precipitabuntur sacrilegi in lacum ignis ardentes etc. » Vide etiam eundem serm. 20. Psal. CXVIII.

B. Augustinus lib. XXI. civit. Dei, cap. 46. loquens de infantibus baptizatis morientibus : « Non tantum peccatis, inquit, non preparatur aeternis, sed nec ulla post mortem purgatoria tormenta patitur. » Et cap. 24. loquens de adultis fidelibus, qui tamen cum levibus peccatis decidunt : « Tales, inquit, constat ante iudicii diem per poenas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos, aeterni ignis supplicis non tradendos. » Idem homil. 46. ex lib. 50. homiliarum : « Qui temporalibus peccatis, inquit, digna gesserunt, per ignem quemdam purgatorium transibunt; de quo Apostolus inquit : salvus erit tamen quasi per ignem. » Et lib. II. de Genes. contra Manich. cap. 20 : « Qui forte agrum non coluerit, et spinis eum opprimi permisit, habet in haec vita maledictionem terrae sue in omnibus operibus suis; et post hanc vitam habebit vel ignem purgatorium, vel ponam aeternam. » Denique in Psal. XXXVII : « Quia dicitur, inquit, salvus erit, ille ignis contemnitur, ita plane quamvis salvus per ignem, gravior tamen erit ille ignis, quam quidquid potest homo pati in hac vita. »

Quare cum B. Augustinus lib. XXI. civit. Dei, c. 26. et in Enchirid. cap. 69. dicit, posse dubitari, et queri, an post hanc vitam anima torqueantur purgatorio igne : non dubitabit de poena animarum, sed de modo et qualitate; nam in priore loco solum dubitat, an ignis purgatorium sit idem in substantia cum igne Gehenna; de quo dicitur Matth. XXV. Ite in ignem aeternum. In posteriore autem dubitat, an post hanc vitam ureant animae igne illo doloris de amissione temporalium, quo hic uiri solent, cum rebus valde dilectis carcer coguntur.

B. Hieronymus in fine commentarii in

Isaiam : « Sicut, inquit, Diaboli, et omnium negatorum, atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, non est Deus, ereditus aeterna tormenta, sic peccatorum atque impiorum, et tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt, atque purganda, moderatam arbitramur et mixtam clementiam sententiam judicis. »

B. Gregorius lib. IV. Dialogorum, cap. 39 : « De quibusdam, inquit, levibus culpis esse ante judicium, purgatorius ignis credendus est. » Et in Psalmum tertium punitamentalem in ipso initio : « Scio, inquit, futurum esse, ut post hujus vite exitum, alii flammis exceptur purgatoris, alii sententiam aeternam subeant damnationis. »

Origenes homil. 6. in Exodum : « Qui salvis fit, inquit, per ignem salvis fit, ut si quid forte de specie plumbi habuerit admixtum, id ignis decoquat, et resolvat, ut efficiantur omnes aurum purum. »

Gregorius Nazianz. orat. in sancta lumina, circa finem : « In altero suo, inquit, igni baptizabuntur, qui postremus est Baptismus, nec solum acerbior, sed et diurnior, qui crassam materiam instar ferri depascitur, vitium levitatem absunit. »

Basilius in cap. IX. Isaiae : « Si igitur per confessionem, inquit, defixerimus peccatum, jam succrescens gramen aereficius, dignum plane quod depascatur ac devoret purgatorius ignis. » Et infra : « Non omninodam, inquit, interacionem, et exterminium comminatur, sed immut expurgationem, juxta Apostoli sententiam. Ipse autem salvis erit quasi per ignem. »

Eusebius Emyssenus homil. 3. de Epiphania : « Hec poena, inquit, infernalis illos manebit, qui amissi, et non servato Baptismo in aeternum peribunt. Hi vero qui temporalibus poenis digna gesserunt, per fluvium igneum, per vada forventibus globis horrenda transibunt. »

Theodoretus in scholis Gracis in I. Corinth. III : « Hunc ipsum ignem purgatorium credimus, in quo animae defunctorum probantur, et repurgantur, sicut aurum in conflatore. » Ocumenius in eundem locum :

« Salvabitur et ipse quoque, non tamen citra dolorem, ut par est eum qui transit per ignem, et a concretis levioribus maculis exceptatur. » Tertullianus lib. de anima, cap. 17 : « In carcere te mandet infernum, unde non dimittaris, nisi modico quoque delicto mora resurrectionis expenso. » Cyprianus

lib. IV. epist. 2 : « Aliud est pro peccatis longo tempore cruciatum purgari, et emendari diu igne, aliud peccata omnia passione purgassem. »

Hieronymus lib. I. contra Pelagianos ultra med. : « Si autem Origenes omnes rationabiles creature dicunt non esse perdendas, et Diaboli tribuit punitientiam : quid ad nos qui Diabolum et satellites eius, omnesque impios et prevaricatores dicimus perire perpetuo, et Christianos, si in peccato preventi fuerint, salvando esse post poenas. »

Paulinus epist. I. ad Amandum : « Ob hoc impense rogamus, ut quasi frater grandi labore conspires, ut misericors Deus refregat animam ejus stilleidius misericordiae sue per orationes vestras etc. » Boetius lib. IV. Prosa 4. « Nulla ne supplicia amarum post defunctorum morte corpus relinquis? et magna quidem, quorum alia penali acerbitate, alia purgatoria clementia exerceri puta. » Isidorus lib. I. de divinis officiis, cap. 18 : « Nam et cum Dominus dicit : Qui peccaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro, demonstrat quibusdam illuc dimittenda esse peccata, et quodam purgatorio igne purganda. »

Beda in Psalm. XXXVII : « Quidam, inquit, committunt quadam peccata venialia graviora et leviora, et ideo necesse est, ut hi tales in ira corripientur, id est, in purgatorio igne nunc interim ante diem iudicii ponantur, ut que in eis immunda sunt, per illum exurantur, et sic tandem idonei esse cun his, qui in dextra coronandi sunt, inventiantur. » Ibidem dicit hanc ignem graviorum esse ponis latronum, martyrum etc.

Petrus Damiani in serm. 2. de S. Andrea : « Non tibi blandiaris si graviter peccandi levior punitientia mansuetu, vel a dissimilante dictatur, cum in purgatorio ignibus perficiendum sit quidquid hic minus feceris, quia digna punitientia fructus querit Altissimum. »

Anselmus in I. Corinth. III : « Nam de quibusdam levibus culpis esse ante corporum resurrectionem, purgatorius ignis credendus est. » Et ibidem asserit esse gravissimam poenam.

Bernardus serm. de obitu Humberti : « Volat fratres irrevocabile tempus, et dum creditis vos cavere istam poenam minimam, incurritis ampliore : illud enim scitote, quia post hanc vitam in purgatoriis locis centu-

pliciter, quae fuerint hic neglecta, redduntur usque ad novissimum quadrantem. Scio ego quem durum sit homini dissoluto apprehendere disciplinam, verboso silentium pati, vagari solito stabilem permanere, sed durius, et multo durius erit futuras molestias tolerare. »

Lactantius lib. VII. cap. 21 : « Quorum peccata pondere aut numero prevaluerint, perstringentur igne atque ambuletur etc. »

Hilarius in Psal. CXVIII. in illud : *Concupivit anima desiderare iudicia justitia tua* : « Nobis, inquit, est illle indecessus ignis obhundus, in quo subeundam sunt gravia illa expiandæ a peccatis animæ supplicia. »

CAPUT XI.

Idem asseritur ratione.

Argumentum quartum ex rationibus. Prima ratio : *Quædam peccata sunt venialia, solaque temporali poena digna. At fieri potest, ut cum solis talibus homo decedat ex hac vita; igitur necesse est in alia vita posse purgari.*

Esse autem quædam peccata venialia, probatur ex Jacobo, qui sic ait, Jacobi I : *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua; concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum; peccatum, cum consummatum fuerit, generat mortem (I).* Hic describitur peccatum veniale ex imperfectione actus. Neque locum hic habet distinctio hereticorum de imputatione; nam Jacobus explicat processum peccati secundum se, ac docet post tentationem concupiscentia, quæ sine peccato esse potest, continuo sequi peccatum, si quis non caveat; nam ex concupiscentia oritur delectatio in parte inferiori, quæ nonnullum peccatum est non tamen mortiferum, si non adit consensus mentis deliberatus; ideo enim subjunxit : *Peccatum vero si consummatum fuerit, accende nimis pleno consensu, generat mortem.*

Præterea I. Corinth. III : *Qui superredita ligna, fænum, stipulas, salvus erit quasi per ignem (2).* Hic describitur veniale ex levitate materiae, et quomodocumque intelligamus

(1) Jac. I, 14 et 15. — (2) I. Cor. III, 12 et 15.

verba Apostoli sive de hac vita, sive de alia, sive de doctrina, sive de omnibus operibus necessario cogitare exponere per ligna, fænum, stipulas, peccata venialia, quandoquidem qui ista habet, salvator quasi per ignem.

Augustinus lib. LXXXIII. q. 26 : « Alia, inquit, sunt peccata infirmatissima, alia imperitiae, alia malitia; infirmitas contraria est virtuti, imperitia sapientiae, malitia bonitatis. Quisquis igitur novit quid sit virtus et sapientia Dei, potest existimare quae sint venialia peccata; et quisquis novit quid sit bonitas Dei, potest existimare quibus peccatis certa pena debeatur, et hic, et in futuro saeculo, quibus bene tractatis, probabiliter judicari potest qui non sint cogendi ad punitientiam luctuosam et lamentabilem, quamvis peccata fateantur, et quibus nulla omnino speranta sit salus, nisi sacrificium obtemperant Deo, spiritum contributum per punitientiam. »

Probatur ultimo ratione; nam intelligibile non est quomodo verbum otiosum ex natura sua dignum sit perpetuo odio Dei, et semper timoris flammis. Hic enim in terris stultissimus habetur, qui ob levissimam offendit nem amici, nec male animo factam, nollet amplius esse amicus, immo usque ad mortem persequeretur eum, quem amicum paulo ante habuerat. Maneat igitur quædam esse peccata venialia, ac sola poena temporali digna. Quod autem cum ejusmodi peccatis aliqui interdum de hac vita migrant, ac proinde in alia vita purgatione temporali egeant, probatur hoc modo. Potest quis dum moritur, habere voluntatem permanendi in peccato veniali, igitur tale peccatum deliri in morte non potest: præterea cum *septies in die cadat justus*, ut dicitur Proverb. XXIV, 16, et multi moriantur repente, quomodo credibile est, non mori aliquis cum peccato veniali? Hec est igitur prima ratio.

Secunda ratio : Cum reconciliantur Deo peccatores, non dimititur semper cum peccato tota pena temporalis: at potest fieri, et sepe fit, ut in tota vita aliquis non satisficerit plene pro temporali illa pena: ergo necessario statui debet Purgatorium. Probatur major propositio breviter: nam alibi ex professo probabitur, II. Reg. XII. cum David dixisset : *Peccavi Domino*, ait Prophetia, *Deus quoque transtulit a te iniquitatem,*